

حریم خصوصی اطلاعات

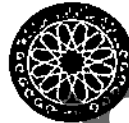
(مطالعه کیفی در حقوق ایران، ایالات متحده آمریکا و فقه امامیه)

دکتر فرید محسنی

عضو هیئت علمی دانشگاه

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com

وزارت کانون امام صادق (علیه السلام)

حریم خصوصی اطلاعات (مطالعه کیفی در حقوق ایران، ایالات متحده آمریکا و فقه امامیه) ■ تألیف: دکتر فرید محسنی
ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ طبع: چاپ اول: مهدی اقامی ■ ویراستار: احسان مقصودی
چاپ اول: ۱۳۸۹ ■ قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر
■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۲-۰۲۵-۸

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرنشانه: محسنی، فرید، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدیدآور: حریم خصوصی اطلاعات: مطالعه کیفی در حقوق ایران، ایالات متحده آمریکا
و فقه امامیه/ فرید محسنی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۶۵۲ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۲-۰۲۵-۸-۸
ضمیمت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: حفاظت اطلاعات — قوانین و مقررات — ایران.
موضوع: حفاظت اطلاعات — قوانین و مقررات — ایالات متحده
موضوع: حریم شخصی — قوانین و مقررات
موضوع: حقوق تطبیقی
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره: ۴۲۲KM۱۰/۳-ج۲/۴۲۲۸۹
رده بندی دیویی: ۳۴۲/۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۷۳۲۲۲

فهرست اجمالی

۱	سخن ناشر.....
۳	پیش درآمد.....
۱۵	بخش اول- رویکرد نظری به حمایت کیفری از حریم خصوصی در زمینه اطلاعات.....
۱۷	فصل اول- مفاهیم عمومی.....
۷۵	فصل دوم- رویکرد نظری در قلمرو حریم خصوصی.....
۱۵۱	فصل سوم- حمایت کیفری و مداخله دولت.....
۲۰۵	فصل چهارم- حریم خصوصی در مواجهه با امنیت و آزادی اطلاعات.....
۲۸۷	بخش دوم- موارد و شیوه‌های حمایت کیفری از حریم خصوصی در زمینه اطلاعات.....
۲۹۱	فصل اول- حوزه اطلاعات جسمانی شخص.....
۳۳۵	فصل دوم- حوزه‌های مرتبط با اطلاعات.....
۴۴۹	فصل سوم- حوزه فیزیکی و خلوت فرد.....
۴۹۱	فصل چهارم- حوزه ارتباطات خصوصی.....
۵۲۵	فصل پنجم- فضای سایر.....
۵۹۵	سخن آخر.....
۶۰۹	منابع و مأخذ.....

فهرست تفصیلی

۱	سخن ناشر.....
۳	پیش درآمد.....
۱۵	بخش اول. رویکرد نظری به حمایت کیفری از حریم خصوصی در زمینه اطلاعات.....
۱۷	فصل اول. مفاهیم عمومی.....
۱۸	مبحث اول. دیدگاه‌ها و تعاریف.....
۱۸	گفتار اول. دیدگاه‌ها.....
۲۵	گفتار دوم. تعاریف.....
۲۶	الف) حقوق دانان.....
۲۶	۱. تعاریف ارائه شده توسط حقوق دانان.....
۲۹	ب) اسناد بین‌المللی.....
۲۹	۱. تعریف شورای اروپا.....
۲۹	۲. تعریف کنفرانس نوژ.....
۳۰	ج) حقوق آمریکا، ایران و فقه امامیه.....
۳۰	۱. حقوق آمریکا.....
۳۲	۲. حقوق ایران.....
۳۳	۳. فقه امامیه.....
۳۴	د) تعریف پیشنهادی.....
۳۵	مبحث دوم. تحولات حریم خصوصی.....
۳۵	گفتار اول. تحول تاریخی.....
۴۲	گفتار دوم. تحول مفهومی.....

۴۴.....	مبحث سوم. جنبه‌های مختلف حریم خصوصی
۴۴.....	گفتار اول. تقسیم‌بندی
۵۰.....	الف) منازل و اماکن
۵۱.....	ب) جسمانی
۵۳.....	ج) ارتباطات
۵۶.....	د) اطلاعات
۵۸.....	گفتار دوم. تحلیل ماهوی
۶۲.....	مبحث چهارم. شاخص‌های حریم خصوصی
۶۴.....	گفتار اول. مرتبط با وضعیت
۶۴.....	الف) مکان مورد نظارت
۶۶.....	ب) موضوع مورد نظارت
۶۶.....	ج) نوع استفاده
۶۷.....	د) وسائل و روش‌ها
۷۰.....	گفتار دوم. مرتبط با شخص
۷۰.....	الف) موقعیت شخص
۷۱.....	ب) رضایت شخص
۷۲.....	ج) روابط طرفین
۷۵.....	فصل دوم. رویکرد نظری در قلمرو حریم خصوصی
۷۸.....	مبحث اول. دیدگاه‌های دین جدا
۷۸.....	گفتار اول. دیدگاه لیبرال
۸۶.....	گفتار دوم. دیدگاه اخلاقی
۹۹.....	مبحث دوم. دیدگاه فقه امامیه
۱۰۱.....	گفتار اول. دلایل عقلی
۱۰۵.....	گفتار دوم. دلایل نقلی
۱۰۵.....	۱. ممنوعیت تجسس و پیگیری عیوب
۱۰۸.....	۲. سوءظن نسبت به دیگران
۱۱۲.....	۳. ممنوعیت غیبت
۱۱۸.....	۴. اشاعه فحشاء

فهرست تفصیلی □ ۵

۱۲۰	۵. فاش کردن اسرار دیگران
۱۲۲	۶. سخن‌چینی و نیمه
۱۲۴	۷. منع ورود به منزل غیر
۱۲۸	۸. حرمت استراق سمع و بصر
۱۳۰	۹. عناوین کلی مرتبط با حریم خصوصی
۱۳۳	۱۰. حجاب و ستر
۱۳۸	۱۱. مجازات شهود غیر کافی
۱۴۰	۱۲. توصیه به مخفی نگهداشتن گناه
۱۴۱	گفتار سوم. موارد مجاز برای نقض
۱۴۲	الف) مراقبت کارگزاران دولتی
۱۴۵	ب) مقاصد امنیتی نظام
۱۴۹	ج) کسب اطلاع در امور مختلف
۱۵۱	فصل سوم. حمایت کیفری و مداخله دولت
۱۵۲	مبحث اول. ضرورت حمایت کیفری و مداخله دولت
۱۶۱	مبحث دوم. دیدگاه‌های عرفی (دین جلد۱)
۱۶۲	گفتار اول. لیبرال
۱۶۶	گفتار دوم. مساوات
۱۷۲	گفتار سوم. اقتدارگرایی فراگیر
۱۷۸	مبحث سوم. دیدگاه فقه امامیه
۱۷۸	گفتار اول. رویکرد توحیدی
۱۸۲	گفتار دوم. دیدگاه فقهاء و منابع
۱۹۰	مبحث چهارم. اصول و روش‌های حمایت کیفری
۱۹۰	گفتار اول. روش‌های حمایت
۱۹۳	الف) تدوین قوانین جامع و گسترده
۱۹۴	ب) تدوین قوانین بخشی
۱۹۵	ج) خود نگهبانی

- د) استفاده از فناوری ۱۹۶
- گفتار دوم. اصول جرم‌انگاری ۱۹۷
- الف) ضرورت ۱۹۸
- ب) موردی بودن جرم‌انگاری ۲۰۱
- ج) استفاده کمینه از حقوق کیفری ۲۰۲
- د) صراحت و دقت ۲۰۲
- ه) قابل گذشت بودن ۲۰۳
- فصل چهارم. حریم خصوصی در مواجهه با امنیت و آزادی اطلاعات..... ۲۰۵**
- مبحث اول. تهدیدکنندگان حریم خصوصی ۲۰۶
- گفتار اول. دولت و اشخاص عمومی ۲۰۶
- گفتار دوم. اشخاص خصوصی ۲۰۹
- مبحث دوم. امنیت و حریم خصوصی ۲۱۱
- گفتار اول. مفهوم و تعریف امنیت ۲۱۱
- گفتار دوم. دامنه امنیت و تهدید ۲۲۱
- مبحث سوم. تلاقی حریم خصوصی و آزادی اطلاعات ۲۲۸
- گفتار اول. خاستگاه بحث ۲۲۹
- گفتار دوم. تلاقی در فضای حقیقی ۲۳۴
- الف) قانون و رویه قضائی ۲۳۴
- ب) اصول حل تعارض ۲۴۲
- ج) رویکرد فقهی ۲۵۲
- گفتار سوم. چهره‌های عمومی و حریم خصوصی ۲۵۸
- الف) رویکرد نظری ۲۵۹
- ب) راهکار حقوقی ۲۶۳
- گفتار چهارم. تلاقی در فضای سایبر ۲۷۱
- گفتار پنجم. مقایسه فضای حقیقی و سایبر ۲۸۲
- بخش دوم. موارد و شیوه‌های حمایت کیفری از حریم خصوصی در زمینه اطلاعات ۲۸۷**
- فصل اول. حوزه اطلاعات جسمانی شخص ۲۹۱
- مبحث اول. شیوه‌های نقض حریم خصوصی در زمینه اطلاعات ۲۹۲

فهرست تفصیلی □ ز

۲۹۲	گفتار اول . نقض حریم خصوصی جسمانی و روانی
۲۹۲	الف) تفتیش عقیده
۲۹۶	ب) توقیف و بازرسی اشخاص
۲۹۹	گفتار دوم. ضوابط حاکم بر توقیف و بازرسی اشخاص
۳۰۲	الف) توقیف و بازرسی با مجوز قضایی
۳۰۹	ب) توقیف و بازرسی بدون مجوز قضایی
۳۱۵	ج) بازرسی داخلی بدن
۳۲۲	مبحث دوم . پایش های الکترونیکی
۳۲۳	گفتار اول. پایش های سمعی و بصری
۳۲۶	گفتار دوم. کارت شناسایی
۳۲۹	گفتار سوم. تراشه های میکروالکترونیکی
۳۳۱	گفتار چهارم. بیومتریکس
۳۳۵	فصل دوم . حوزه های مرتبط با اطلاعات
۳۳۶	مبحث اول . اطلاعات شخصی
۳۳۷	گفتار اول. تعریف و مصادیق مهم
۳۴۴	گفتار دوم. اعلام سوابق کیفری
۳۴۵	الف) موارد مجاز
۳۴۷	ب) موارد غیرمجاز
۳۵۰	گفتار سوم. اعلام سوابق غیر کیفری
۳۵۱	الف) موارد مجاز
۳۵۵	ب) موارد غیر مجاز
۳۶۷	مبحث دوم . رسانه ها
۳۷۱	گفتار اول . چاپ و انتشار تصویر و اظهارات افراد
۳۷۱	الف) استفاده از تصویر
۳۷۶	ب) اماکن و موقعیت های خاص
۳۸۹	ج) روش های غیر متعارف جمع آوری اطلاعات

- گفتار دوم . حریم خصوصی و موضوعات حوزه عمومی ۳۹۱
- الف) انتشار وقایع خصوصی همگانی ۳۹۲
- ب) مسائل خلاف قانون ۳۹۳
- ج) افشای اطلاعات غیرمعتبر ۳۹۵
- د) امور خطرناک ۳۹۶
- مبحث سوم. محیط کار و سازمان ۳۹۷
- گفتار اول. ابعاد حریم خصوصی در محیط کار ۳۹۷
- الف) تقابلی حقوق کارفرما و کارکنان ۳۹۷
- ب) قلمرو حریم خصوصی در محل کار ۳۹۹
- گفتار دوم. شیوه‌های نظارت ۴۰۱
- الف) نظارت ویدیویی و رهگیری ارتباطات ۴۰۱
۱. نظارت ویدیویی ۴۰۱
۲. ارتباطات شفاهی و تلفنی ۴۰۵
۳. ارتباطات الکترونیکی ۴۰۸
- ب) تحقیقات استخدامی ۴۱۲
- ج) محل کار، لوازم و پوشش کارمندان ۴۱۹
- د) کنترل حساب و دارایی کارمندان ۴۲۰
- مبحث چهارم . راز داری حرفه‌ای ۴۲۱
- گفتار اول . مفهوم و مصادیق راز داری حرفه‌ای ۴۲۱
- گفتار دوم. ارکان جرم افشاء سر ۴۳۰
۱. اطلاع از اسرار به مناسبت شغل یا حرفه ۴۳۱
۲. غیرقانونی بودن افشاء سر ۴۳۲
- گفتار سوم. علل موجه افشای سر ۴۳۳
- الف) حکم قانون ۴۳۳
- ب) امر مقام قضایی ۴۳۸
- ج) دفاع از خود ۴۴۰
- د) ضرورت ۴۴۱
- هـ) رضایت ۴۴۳

فهرست تفصیلی □ ط

۴۴۹	فصل سوم. حوزه فیزیکی و خلوت فرد
۴۵۰	مبحث اول. منازل و اماکن خصوصی
۴۵۰	گفتار اول. مفاهیم و مصادیق
۴۵۲	گفتار دوم. تفاوت منزل با سایر اماکن
۴۵۶	گفتار سوم. شیوه‌های حمایتی و شرایط بازرسی
۴۵۷	الف) ورود افراد غیر حکومتی
۴۵۹	ب) ورود مأموران حکومتی
۴۶۰	۱. جرائم مشهود
۴۶۵	۲. جرائم غیر مشهود
۴۶۸	ج) بازرسی و چگونگی انجام آن
۴۷۴	گفتار چهارم. انواع و ارکان جرائم مرتبط
۴۷۴	الف) هتک حرمت منزل
۴۷۸	ب) هتک حرمت املاک غیر
۴۸۱	مبحث دوم. اشیاء و بازرسی آن
۴۸۱	گفتار اول. مفهوم و مصادیق شیء
۴۸۲	گفتار دوم. وسائل نقلیه و بازرسی آن
۴۹۱	فصل چهارم. حوزه ارتباطات خصوصی
۴۹۲	مبحث اول. ارتباطات خصوصی و نقض حریم آن
۴۹۲	گفتار اول. تعریف
۴۹۴	گفتار دوم. مصادیق نقض
۴۹۴	الف) پایش مرسولات پستی
۵۰۲	ب) پایش تلفن‌ها
۵۱۰	ج) پایش داده‌های رایانه‌ای و ارتباطات اینترنتی
۵۱۱	مبحث دوم. جرائم مرتبط با ارتباطات خصوصی افراد
۵۱۱	گفتار اول. جرائم علیه مراسلات و مخابرات
۵۱۱	الف) مستندات قانونی

۵۱۴	ب) رکن مادی
۵۱۷	ج) رکن معنوی
۵۱۸	گفتار دوم. مزاحمت تلفنی
۵۱۸	الف) مستندات قانونی
۵۱۹	ب) رکن مادی
۵۲۰	ج) رکن معنوی
۵۲۵	فصل پنجم. فضای سایبر
۵۲۸	مبحث اول. چالش‌های حریم خصوصی
۵۳۱	گفتار اول. حریم خصوصی و منافع عمومی
۵۳۳	گفتار دوم. حریم خصوصی و امنیت
۵۳۶	مبحث دوم. حمایت از داده‌ها
۵۳۶	گفتار اول. اصول حاکم
۵۴۳	گفتار دوم. طبقه‌بندی داده‌ها
۵۴۳	الف) داده‌های حساس و معمولی
۵۴۷	ب) داده‌های خودکار و دستی
۵۴۸	مبحث سوم. حمایت‌های کیفری
۵۵۰	گفتار اول. حمایت‌های عام
۵۵۰	الف) قانون اساسی
۵۵۲	ب) قوانین عادی سنتی
۵۵۴	گفتار دوم. حمایت‌های خاص
۵۵۴	الف) نظام حقوقی آمریکا
۵۵۶	۱. تغییرات مجموعه قوانین ۱۰۳۰ راجع به کلاهبرداری و سوء استفاده رایانه‌ای
۵۵۷	۲. تغییرات تله و ردیابی
۵۵۹	۳. استثناء تجاوز به رایانه
۵۵۹	۴. قانون کار گذاشتن کابل
۵۵۹	۵. قانون امنیت کشور
۵۶۶	ب) نظام حقوقی ایران
۵۶۶	۱. قانون تجارت الکترونیک

فهرست تفصیلی □ ک

۵۷۱	۲. مقررات و ضوابط شبکه اطلاع رسانی
۵۷۲	۲-۱. آیین نامه نحوه اخذ ضوابط فنی نقطه تماس بین‌المللی
۵۷۲	۲-۲. آیین نامه واحدهای ارائه‌کننده خدمات اطلاع رسانی و اینترنت
۵۷۴	۲-۳. آیین نامه دفتر خدمات اینترنت
۵۷۴	۳. قانون برنامه چهارم توسعه
۵۷۵	۴. قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (۱۳۸۲)
۵۷۵	۵. قانون جرائم رایانه ای
۵۷۵	۵-۱. جرائم و مجازات‌ها
۵۷۹	۵-۲. مسائل شکلی مرتبط با حریم خصوصی در فضای سایبر
۵۸۱	گفتار سوم. حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر
۵۸۸	گفتار چهارم. حمایت‌های کیفری مرتبط
۵۹۵	سخن آخر
۶۰۹	منابع و مأخذ
۶۰۹	۱. فارسی
۶۰۹	الف: کتاب‌ها
۶۱۵	ب: مقاله‌ها
۶۱۷	ج: پایان نامه
۶۱۸	۲. لاتین
۶۱۸	الف: کتاب‌ها
۶۲۰	ب: مقاله‌ها
۶۲۹	۳. عربی
۶۳۹	۴. قوانین و مقررات ایران
۶۴۱	۵. قوانین و مقررات خارجی و بین‌المللی
۶۴۳	۶. دایرة المعارف و فرهنگ لغت
۶۴۴	۷. پایگاه‌های اینترنتی

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند. از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد. از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی»، در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه

بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی. اهتمام ورزد. معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آنها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام، ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند- درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همواء خواهد داشت. (انشاءالله)

وللّٰه الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه
امام صادق (علیه السلام)

www.ketab.ir

پیش درآمد

حریم خصوصی^۱ قلمروئی برای حق خلوت انسان‌ها است که با حقوق و آزادی‌های فردی در بستر اجتماع هم‌ریشه است. ماهیت آن با هویت و شخصیت انسانی پیوند دارد و لذا در طول تاریخ همبای و شد فکر و تمدن بشری، مفهوم و مصادیق آن متحول گردیده است. همان‌گونه که حقوق فطری برتر از اراده حکومت‌ها به صورت غایت مطلوب برای انسان است که قانون‌گذار باید کوشش کند آنها را بیابد و راهنمای خود قرار دهد،^۲ حریم خصوصی نیز امری فطری و لازمه حفظ حقوق انسانی است.

افزون بر انسان‌ها، حیوانات نیز به‌طور غریزی برای خود و دیگران حریم خصوصی قائل هستند و از آن در مقابل تجاوز دیگر حیوانات دفاع می‌کنند. آشیانه پرندگان، لانه حیوانات مختلف، شکارگاه درندگان، ایستادن زنبور نکه‌چیان در آستانه کندوی عسل، پیله کرم ابریشم، تار عنکبوت، نزاع‌های دیدنی حیوانات در حیات وحش، پنهان کردن غریزی طعمه به صورت رازی شخصی و بالاخره مکالمه و انتقال رمزگونه اطلاعات به یکدیگر بدون امکان دستیابی دیگران، همگی دلالت بر پذیرش حریم خصوصی توسط جانداران می‌نماید. فراتر از آن، حتی گردش اجرام بزرگ سماوی در محور و مسیر معین و حرکت وضعی و انتقالی سیارات و ستاره‌ها تا گردش الکترون به دور پروتون به‌عنوان کوچکترین ذرات خلقت و دفع قطب‌های مخالف آهن ربا، نشان از نظم گیتی

۱. Privacy

۲. کاتوزیان، ناصر، فلسفه حقوق، ج ۱، انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۷، ص ۴۴.

و وجود مقررات برای قلمرو فعالیت و حریم اجرام و اجسام و مقابله آنان برای دفع امور ناملائم با طبعشان و حفاظت از رمز و راز گیتی به صورت سستی پایدار می‌نماید. البته حریم خصوصی در مورد حیوانات و جمادات غالباً از یک نوع خاص است، در حالی که در مورد انسان انواع مختلفی از حریم خصوصی متصور است.

اساساً در خصوص انسان به لحاظ تعدد ابعاد وجودی و پیچیدگی شخصیت او، از لحاظ لایه‌های مختلف روانی، موضوع بسیار مهم‌تر و متنوع‌تر است. پاره‌ای از موارد حریم خصوصی با هویت و شخصیت وی ارتباط تنگاتنگ دارد و این امر بر اهمیت بحث از جنبه‌های مختلف حقوقی و سایر رشته‌های علمی می‌افزاید. عقائد نمونه بارز از این قسم است که حتی معیاری برای سنجش میان انسان‌ها و درجات آنان محسوب می‌گردد.^۱

اساساً حقوق بشر هم‌زاد با خلقت انسان به نحو طبیعی و فطری وجود داشته و در این راستا حقوق مرتبط با شخصیت انسانی رابطه نزدیک‌تری با آن خواهند داشت. به همین دلیل حق حریم خصوصی از مهم‌ترین مصادیق حقوق بشر است و در مبانی فقهی و دینی و اسناد بین‌المللی و نظام‌های حقوقی اغلب کشورهای جهان مطرح و به رسمیت شناخته شده است و سابقه آن به نحو گسترده‌ای در تاریخ و ادبیات به چشم می‌خورد.^۲ البته حریم خصوصی تحت این عنوان خاص در متون حقوقی سابقه چندانی ندارد.^۳

در منابع اسلامی هر چند این اصطلاح خاص به کار نرفته، ولی نظیر بسیاری از عناوین دیگر می‌توان استنباط نمود که اصل و ضرورت آن مورد قبول واقع گردیده و از

۱. داستان حضرت خضر و موسی (علیه‌السلام) در قرآن در این زمینه عبرت‌آموز است. سوره کاف، آیه ۶۷.
 ۲. در تاریخ و ادبیات ایران و جهان، وقایع، حوادث و آراء قضائی به چشم می‌خورد که ریشه آن افشاء یک راز و یا اسرار دیگران بوده است. از جمله: دادگاه‌های تفتیش عقائد کلیسا که در قرن سیزدهم در اروپا تشکیل گردید و در اعصار مختلف در کشورهای گوناگون نیز پدید آمد و عده زیادی بدلیل داشتن عقیده خاص اعدام گردیدند. ماجرای گالیله ریاضی‌دان و فیزیک‌دان ایتالیائی که بدلیل مغایرت عقائدش با نظریات کلیسا و اعتقاد به گردش زمین به دور خورشید در سال ۱۶۳۳ میلادی محکوم به ارتداد و اعدام گردید. همچنین ترازوی معروف اتلئو نوشته ویلیام شکسپیر شاعر و نمایش‌نامه‌نویس مشهور انگلیسی در قرن هفدهم که دست مایه داستان بر پایه تجسس و تفتحص در امور خصوصی دیگری و استفاده ناصواب از اسرار دیگران استوار است، و نمونه‌های متعدد دیگر که همگی به نوعی اهمیت حریم خصوصی در زمینه اطلاعات و نقش آن در زندگی افراد را نشان می‌دهد.

۳. اطلاعات بیشتر در: www.Utoronto.ca

آیات قرآن و روایات معصومین (علیهم‌السلام) احکام آن قابل استنباط است.^۱ برخی معتقدند که حریم خصوصی یک حق و امر ضروری است که از دیرباز مورد قبول فرهنگ‌های مختلف بوده ولی دلایل آن نزد صاحب‌نظران متفاوت است.^۲

در قوانین اساسی بسیاری از کشورها حریم خصوصی تحت این عنوان مطرح نگردیده، بلکه مفاهیم مرتبط و مترادف با آن در اصول مختلف مطرح و مورد پذیرش قرار گرفته است. در ایالات متحده آمریکا، رویه قضائی غالب مقررات مربوط به آن را از اصلاحیه چهارم قانون اساسی استنباط نموده است.

برخی از اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مانند اصل ۲۲ و ۲۳ و ۲۵ به‌طور مستقیم مقوله‌ای از حریم خصوصی را مورد حمایت قرار داده و برخی دیگر نظیر اصول ۱۴ و ۲۰ و ۲۴ و ۳۸ و ۳۹ با تفسیر موسع دلالت بر مضامین مرتبط با حریم خصوصی می‌نمایند. حرمت مکاتبات و ارتباطات مانند منع شنود مکالمات و نیز منع تفتیش عقاید و نظائر آن در اصل مذکور صراحتاً مطرح شده است، ولی تحت عناوین تخصصی و شقوق حریم خصوصی دسته‌بندی نشده است.

در ادبیات حقوقی، حریم خصوصی را در چهار عنوان کلی مورد بحث قرار می‌دهند: منازل و اماکن خصوصی، جسمانی، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی. امروزه با توسعه فناوری و تسهیل به‌عمل آمده در دسترسی به اطلاعات، تحول بزرگی در ماهیت و قلمرو حریم خصوصی پدید آمده است. در عصر ارتباطات و اطلاعات آنچه نقش اساسی در زندگی اجتماعی ایجاد می‌نماید "اطلاعات" است. با نگرشی جدید، می‌توان انواع مختلف حریم خصوصی را مبتنی و در قلمرو اطلاعات بازخوانی کرد. بر این اساس آنچه در بحث حریم خصوصی دارای نقش اصلی است همان

۱. آیات ۱۲ سوره حجرات، ۱۹، ۲۹، سوره نور مربوط به این موضوع است که در بخش اول مورد بحث قرار خواهد گرفت.

2. DeCew. Judith, "Privacy" in: Stanford Encyclopedia of philosophy in: <http://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinof.cgi>

اطلاعات است. مسلماً در این دیدگاه روش‌های نوین نقض حریم خصوصی آن‌قدر شگفتی آفرین و بهت برانگیز است که برخی روش‌های سنتی در عین اهمیت، چندان موضوع اصلی در بحث نیست. به عبارت دیگر، وقتی "به دست آوردن" اطلاعات انگیزه اصلی در فعل نقض حریم خصوصی محسوب می‌شود، مسلماً در پرتو حمایت از اطلاعات به عنوان ارزش مورد حمایت، افعال مادی دیگر مانند ورود فیزیکی به منزل غیرقابل حمایت است. به همین جهت، هریک از مقولات مختلف حریم خصوصی در اصل مبتنی یا مرتبط با "اطلاعات" است. زیرا آنچه بیش از هر چیز آسیب دیده را نگران و متضرر می‌نماید، افشاء اطلاعات خصوصی است.

این نکته دقیق، نگرشی متفاوت از مفهوم حریم خصوصی پدیدآورده است، به گونه‌ای که به نظر برخی از حقوق‌دانان، انواع حریم خصوصی به نوعی مرتبط با اطلاعات شخصی است. بر این اساس سایر انواع حریم خصوصی در محدوده آن قابل برداشت و تفسیر است.

در حقیقت، وقتی موضوع حریم خصوصی مطرح می‌گردد، به نوعی مفهوم "اطلاعات" در آن مطرح است و گرنه سایر امور مورد نظر از طریق قوانین دیگر مورد حمایت قرار می‌گیرد. مثلاً آنچه به عنوان نقض حریم خصوصی منزل مطرح است، در اصل اطلاعات شخصی او است و گرنه صرف ورود فیزیکی توسط سایر قوانین قابل حمایت است.

اهمیت "اطلاعات" و تعیین قلمرو حریم خصوصی، در زندگی چهره‌های عمومی مانند سیاست‌مداران و هنرپیشه‌های مشهور آشکارتر می‌شود. در جوامعی که بیش از حد نسبت به اطلاعات خصوصی افراد معروف کنجکاوی صورت می‌پذیرد و حریم خصوصی آنان به طرق مختلف نقض می‌شود، افراد کمتری برای مناصب عمومی داوطلب می‌شوند زیرا تمایلی ندارند که هدف رسانه‌ها قرار گیرند.^۱ زندگی برخی اشخاص معروف،^۲ مقامات سیاسی، سرمایه‌داران شاخص، هنرپیشه‌ها^۳ و مانند آنها در

۱. James Moor معتقد به چنین نظریه‌ای است. اطلاعات بیشتر در:

Tavani, Herman, T., "Privacy and Internet, 2000. in: <http://www.bc.edu/bc.org/avp>.

2. DeCew, Judith, "Privacy and American Culture", in: <http://abanet.org>

۳. برای مثال: پرنسس دایانا شاهزاده ولز در طول زندگی خود همواره مورد تعقیب خبرنگاران قرار می‌گرفت. وی

این‌گونه جوامع مثال خوبی برای اهمیت نقش "اطلاعات" و "حریم خصوصی" است. از سوی دیگر اندک توجهی به آثار فناوری در نقض حریم خصوصی از طریق دستیابی به اطلاعات دیگران، به‌ویژه توسط دولت‌ها، اهمیت "اطلاعات" به‌عنوان عنصری مهم در بحث حریم خصوصی را مشخص می‌سازد.

امروزه دولت‌ها به بهانه حفظ امنیت و با هدف پیشگیری از وقوع جرم اقدام به نصب دوربین در اماکن عمومی می‌نمایند. گرچه این مقصود در بادی امر به نظر مطلوب می‌رسد ولی افراط در پیشگیری وضعی، عملاً موجب مخدوش شدن آسایش و امنیت فردی می‌شود.

در حال حاضر استفاده از روش‌های پیشگیری نه تنها در کشورهای غربی، بلکه در سایر کشورها مانند ایران به‌طور فزاینده‌ای گسترش یافته است. هرچند دولت‌ها در قبال

پس از جدایی از ولیعهد انگلستان، بارها از خبرنگاران درخواست کرد که او و فرزندانش را به حال خود بگذارند. نهایتاً علیه یکی از عکاس‌ها شکایت کرد بر اساس حکم دادگاه، خبرنگار مذکور حق نداشت بیش از سیصد متر به او نزدیک شود. سرانجام در سپتامبر ۱۹۹۷، دایانا در حال فرار از دست عکاسانی که در کمین وی بودند در یک تصادف با اتومبیل در پاریس جان باخت. <http://www.Leads.ac.uk/Law/hamLym/newsroom.htm>

۱. برای مثال: زندگی پرماجرای مایکل جکسون موضوع برجایه جراند و رسانه‌های مختلف در دنیا بوده است.

تلاش برای کسب اطلاع از زندگی خصوصی وی، سه فرزندش، پرونده‌های کیفری که به اتهام سوء استفاده

جنسی از کودکان تشکیل گردید، ملک شخصی وی و سایر مطالب سبب شده بود که همواره گروهی از

خبرنگاران اطراف محل زندگی وی برای شکار اخبار جدید به کمین نشینند تا جدی که همسر دوم وی پس از

جدایی، علت طلاق را غیرقابل تحمل بودن تلاش بی‌وقفه رسانه‌ها در تحت نظر گرفتن زندگی خصوصی مایکل

جکسون اعلام کرد. شدت این مزاحمت‌ها تا حدی بود که فرزندان وی همواره با نقاب و ماسک در انتظار ظاهر

می‌شدند. اطلاعات بیشتر، در: <http://www.MichaelJackson.com>

۲. در انگلستان که بصورت افراطی از دوربین‌های دیجیتالی برای کنترل معابر و اماکن عمومی استفاده می‌گردد،

۴/۲۰۰/۰۰۰ عدد دوربین در شبکه ملی نصب گردیده است. در قسمت شهری لندن، ۵۰۰/۰۰۰ عدد دوربین فعال

است. و به‌طور متوسط از هر نفر در روز سیصد بار تصویربرداری می‌شود.

در آمریکا نیز کم و بیش از چنین دوربین‌هایی استفاده می‌گردد. فقط در خیابان‌های منهتن نیویورک ۲۳۹۷ عدد

دوربین فعال است.

اطلاعات بیشتر، در: www.usatoday.com و www.Timesonline.co.uk

امنیت اجتماعی باید پاسخ‌گو باشند ولی تفاوت امر در این است که در پیشگیری وضعی فضای کنش مجرمانه سخت می‌شود و در پیشگیری اجتماعی، علل جرم از بین می‌رود. بنابراین با به‌کارگیری فناوری نوین، در کنار سخت‌شدن امکان ارتکاب جرم، محدودیت‌هایی برای حقوق و آزادی‌های قانونی افراد در جامعه نیز ایجاد می‌شود. زیرا در پیشگیری وضعی پیشاپیش و قبل از ارتکاب جرم، آزادی‌ها محدود می‌شود. دوربین‌ها یکی از ابزارهای مؤثر در این زمینه است که دامنه نظارتی آن همه فعالیت‌های افراد را در جامعه پوشش می‌دهد.^۱ بنابراین، خواه‌ناخواه اطلاعات اشخاص عادی و غیر مجرم نیز به‌طور مستمر و روانه در اختیار دولت قرار می‌گیرد و خلوت آنان تحت نظارت و رصد واقع می‌شود. در آمریکا و برخی کشورهای اروپایی مانند انگلستان گرایش برای استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات، مانند نظارت ویدئویی، ثبت و ضبط مشخصات افراد مظنون و مهم، استفاده پلیس از این فناوری‌ها برای مبارزه علیه بزهکاری به‌نحو فزاینده‌ای گسترش یافته است. هرچند هریک از این روش‌ها به نوعی موجب نقض حریم خصوصی اشخاص در زمینه اطلاعات می‌شود ولی از آنجا که پیشگیری مبتنی بر فناوری اثری سریع در کاهش جرم دارد این نوع پیشگیری جای روش‌های سنتی را گرفته است. در آمریکا پس از واقعه ۱۱ سپتامبر با تصویب قانون میهن‌پرستی^۲ ظرف ۴۵ روز از این حادثه تدابیر امنیتی شدیدی پیش‌بینی شد و بر اساس آن پلیس اختیار یافت بدون مجوز قضائی شنود کند و یا افراد معارض را به مصاحبه دعوت نماید. غالباً کاربردهای نوین فناوری تیغ دو لبه‌ای است که از یک‌سو، گسترش امنیت و امکان کنترل و یا پیشگیری از جرم را آسان می‌سازد و از سوی دیگر، امکان نقض حریم خصوصی و در نتیجه نقض حقوق و آزادی‌های فردی را به‌دنبال دارد. برای مثال: تراشه‌های میکروالکترونیکی^۳ با ضخامت کمتر از تار مو و به طول چند میلیمتر که با شلیک مخفیانه، بدون آنکه شخص متوجه شود، در بدن قرار می‌گیرد و با کمک ماهواره

۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، تقریرات درس جرم‌شناسی، دوره دکتری دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، نیم سال دوم سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳، ص ۲۶.

2. Patriot Act
3. Microelectronic Chips

در هر نقطه‌ای قابل ردیابی و شنود صوتی است. و یا جی پی اس^۱ که می‌تواند حامل آن را از طریق ماهواره ردیابی نماید.^۲ امروزه، بسیاری از تلفن‌های همراه نوعی وسیله برای ردیابی اشخاص محسوب می‌شوند. اگرچه این‌گونه فناوری‌ها می‌تواند منافع زیادی برای اهداف اجتماعی و انسانی به‌دنبال داشته باشد ولی به لحاظ آسیبی که به حریم خصوصی اشخاص و در نتیجه امنیت و آسایش فردی وارد می‌سازد دشواری‌های زیادی برای انسان‌ها به‌دنبال می‌آورد. انباشت اطلاعات فراوان که با استفاده از فناوری‌های نوین فراهم می‌گردد، خود از موجبات سلب آسایش انسان است. به‌ویژه آنکه کنار هم قرار گرفتن داده‌ها می‌تواند به‌طور مضاعف تحلیل و در نتیجه اطلاعات جدیدی را از درون خود متولد سازد. اگر در اعصار گذشته ریشه تیره روزی و تضییع حقوق بشر در جهل و فقدان اطلاعات بود، امروزه فراوانی و سهل‌الوصول بودن اطلاعات منشأ بسیاری از مشکلات و زوال حقوق بشر است.

اساساً انسان‌ها همواره نیازمند خلوتی هستند که در سایه آن با آرامش و امنیت به فعالیت‌ها و برنامه‌های خصوصی زندگی خود بپردازند و از مخاطرات و آسیب‌هایی که زوایای پنهان این حوزه از زندگی آنان را تهدید می‌کند در امان باشند. بنابراین، ایجاد امنیت و اطمینان خاطر و مصونیت اشخاص از هر گونه تعرض به حریم خصوصی ایشان توسط دولت، به عنوان نهاد قدرت عمومی از جمله مهمترین حقوق اساسی و شهروندی است. مسلماً تحقق چنین امنیتی مستلزم مباحث نظری و تبیین سیاست

1. Global Positioning System

۲. سیستم موقعیت‌یابی جهانی (GPS) یک نظام هدایت ماهواره‌ای است که امکان ردیابی در زمینه‌های مختلف را می‌سازد. علاوه بر تأییداتی که این فناوری در حوزه‌های مختلف صنعتی و علمی نظیر حیات وحش و مطالعات زیست‌شناسی، هوا نوردی، شیلات، توریسم گذارده تحولات زیادی در جرم‌شناسی و حقوق کیفری و اداره زندان‌ها ایجاد نموده است. این‌گونه توانایی‌های فنی موجب پدیداری روش‌های نوین در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت در فضای اجتماع بدون حضور فیزیکی پلیس گردیده است. اطلاعات بیشتر، در:

<http://cjsd.mesocounty.us>
<http://media.csosa.gov>
<http://Lighthouses.com>
<http://www.omainlink.com>

جناهی جامع و فراهم نمودن بسترهای لازم است. از جمله موارد ضروری در حفظ حریم خصوصی، ارتقاء سطح فرهنگی جامعه از طریق آموزش برای صیانت از حریم خصوصی توسط خود به ویژه در قبال فناوری‌های نوین، یاری جستن از مبانی اعتقادی در کاهش تعرض به حقوق دیگران، استفاده از روش‌های پیشگیری و قوانین جامع و گسترده و نهایتاً حمایت‌های کیفری برای اعمال اهداف مجازات در جامعه است.

آنچه بر اهمیت موضوع می‌افزاید تنوع و پیچیدگی ابعاد مختلف این مسئله و افزایش حوزه‌های مختلف حریم خصوصی مانند اطلاعات، ارتباطات، رسانه‌ها، محیط کار و سازمان، محیط سایبر و نظائر آن است. صیانت از حریم خصوصی در این پهنه وسیع، از یک سو حمایت کیفری را ایجاب می‌نماید و از سوی دیگر، نگرانی عمومی برای مداخلات دولتی در زندگی شهروندان و تهدید آزادی‌های آنان را در پی دارد. به ویژه آنکه دولت‌ها خود یکی از جدی‌ترین تهدیدکنندگان حریم خصوصی هستند و توسعه فناوری‌های نوین در عصر اطلاعات و گردآمدن انبوه داده‌ها از طریق دولت الکترونیک بر شدت آن افزوده است. بنابراین لازم است تعارض حریم خصوصی با امور دیگری مانند امنیت عمومی و سایر انتظارات حقوق عمومی مانند آزادی اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد.

هریک از انواع نظام‌های سیاسی به نحوی با موضوع حریم خصوصی و اطلاعات اشخاص در چالش است. غالباً در نظام‌های توتالیتر، دولت و در نظام‌های دموکراتیک و لیبرال، رسانه‌ها به حریم خصوصی تعرض می‌نمایند. و در این میان ابزارهای نوین بر کیفیت و کمیت آن افزوده است.

در چنین وضعیتی دولت‌های مختلف، حتی مردم سالار، عملاً با توجیه ضرورت‌های امنیتی در قبال خطر تروریسم اقدام به اعمال کنترل‌های مختلف نموده‌اند که مسلماً نتیجه آن نقض حریم خصوصی و حقوق بشر است. رابطه حریم خصوصی (به عنوان یکی از بارزترین مصادیق حقوق بشر) با حقوق کیفری رابطه مبهمی است که بیان‌گر فشار و تنش موجود بین دو قطب گاه متناقض و گاه آمیخته درهم است. تناقض با حقوق بشر در بطن عدالت کیفری "که مبتنی بر حق مجازات کردن است قرار دارد. زیرا در واقع عدالت کیفری بعضی از حقوق بنیادین شخص را که در راس آنها حق

آزادی رفت‌وآمد است، محدود و یا سلب می‌کند و حال آنکه همین نظام کیفری وظیفه حمایت از حقوق بنیادین را نیز ایفاء می‌کند.^۱ اهمیت این موضوع هنگام تقنین و یا تفسیر قوانین و یا اجراء آن آشکارتر می‌شود.

در دو نظام حقوقی مورد مطالعه در این کتاب، به لحاظ عدم تصریح و تنظیم قواعد حق حریم خصوصی در قانون اساسی به‌طور مشخص، لازم است روابط حاکم بر این امور از متون مختلف قانونی استنباط شود. در این میان، رویکرد متفاوت اسلام در سیاست جنائی، می‌تواند در تبیین مبانی نظری در حقوق ایران بسیار راه‌گشا باشد. تعریف جرم بر پایه معاصی و وجود عقوبت اخروی در کنار مجازات دنیوی، وجود آموزه‌های اخلاقی در کنار احکام تشریحی، و تأکید شدید بر روش‌های پیشگیری و تحذیر اشخاص از تعرض به حریم خصوصی دیگران از جمله امور مهم در دیدگاه اسلام است. آیات و روایات و احکام فقهی و اخلاقی در زمینه حرمت و ممنوعیت تجسس و پیگیری عیوب اشخاص، سوءظن، غیبت، اشاعه فحشاء، افشاء اسرار دیگران، سخن‌چینی، استراق‌سمع و بصر و نظائر آن موجبات مصونیت خلوت اشخاص را فراهم می‌سازد. همین هدف در مرحله اثبات جرم از طریق محدود نمودن ادله اثبات و سخت کردن اثبات آن دنبال می‌شود.^۲

در جامعه، حریم خصوصی و آزادی اطلاعات دو رقیب یکدیگرند که لازم است ابتدا مبانی آنها بر اساس آموزه‌های علمی تبیین و سپس مرزبندی شود و حمایت‌های کیفری بر اساس اصول و رهیافت‌های حاصل از آن تدوین گردد. قلمرو حریم خصوصی تابعی از عوامل مختلف است که در بستر جامعه مشخص می‌گردد. "حق جامعه برای دانستن" و آزادی اطلاعات نیز در عرصه اجتماع در تلاش برای فتح

۱. دلماس مارتی، می‌ری، نظام‌های بزرگ سیاست جنائی، ترجمه: نجفی ابرندآبادی، علی حسین، جلد اول، نشر میزان، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۱، ص ۴۳.

۲. حسینی، سید محمد، سیاست جنائی در اسلام و جمهوری اسلامی ایران، سازمان سمت، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۳، ص ۱۶۴.

هرگونه محدوده و قلمرو اختصاصی است. تعیین مرز آزادی اطلاعات در مواجهه با حریم خصوصی و یافتن اصل و استثناء در تقابل آنها با یکدیگر خود از مهمترین مطالب مبانی است که تمسک به حمایت کیفری و میزان و شیوه آنرا در پی دارد.

در تالیف حاضر تلاش گردیده ابتدا این گونه مطالب بنیادین و نظری مطرح و سپس مقررات قانونی در پرتو یافته‌های علمی بازخوانی گردد. البته دشواری امر در این است که در نظام حقوقی ایران تا کنون قانون جامعی در این زمینه تصویب نگردیده و لذا به‌ناچار مستندات بحث مواد پراکنده قوانین مختلف هستند. البته اساساً طرح‌ها و قوانین مختلف نیز هنگامی راه‌گشای مشکلات می‌شوند که اولاً مبتنی بر مطالعات عمیق و در پرتو مبانی حقوقی به‌ویژه حقوق اسلامی باشند. ثانیاً از رویکرد صرفاً سنتی در تعاریف و تفاسیر حقوقی فاصله گرفته ساختار جدید در دنیای نوین و عصر اطلاعات و ارتباطات را مدنظر قرار دهند. ثالثاً با تبیین نظری مباحث، مبانی جامع و مشترکی برای قوانین مختلف فراهم سازند.

امروزه با توجه به فناوری‌های جدید و امکان بر ملا ساختن اطلاعات افراد در گستره شبکه اینترنت و فراگیر شدن دامنه جرم، تعریف جدید از حریم خصوصی و رابطه جرم و مجازات بسیار مهم و متفاوت با معیارهای سنتی است. بنابراین توقف بر تعاریف و راهکارهای سنتی و تمسک به عناوین مجرمانه‌ای مانند افترا و توهین و... قطعاً پاسخ‌گوی نیازهای جدید نخواهد بود. دنیای سایبری بسیار سریع‌تر از آنچه تصور می‌گردید فراگیر شده و نه تنها ابزار آن وارد زندگی همگان گردیده، بلکه به نوعی همه افراد را در خود جای داده است، تا آنجا که دنیای مجازی جنبه فرعی بودنش کمرنگ گردیده و می‌رود تا در تنازع با دنیای فیزیکی جایگاه اصلی را به خود اختصاص دهد. در چنین وضعیتی تصویب قوانین جدید با دیدگاه‌های سنتی نیز مشکل را حل نخواهد کرد و از دیگر سو لازم است مبانی مشترکی بین قوانین با طبیعت‌های مختلف استخراج شود تا توازن نظام حقوقی برقرار بماند. روزگاری قتل مهمترین جرم تلقی می‌شد. بنابراین تهدید به آن به تبع اهمیت چنین جرمی اهمیت می‌یافت. امروزه در دنیای گسترده مجازی، افشاء اطلاعات خصوصی - حتی اگر جرم نیز نباشد - به منزله خاتمه دادن به حیات اجتماعی اشخاص است. لذا تهدید به چنین امری می‌تواند باج خواهی و

یا فاجعه خودکشی را به دنبال داشته باشد. اساساً بسیاری از اشخاص برای آبروی خود اهمیتی به مراتب بیشتر از حیات خود قائل هستند.

برخی از کشورها مانند آمریکا چند دهه قبل اقدام به تصویب قوانین متنوعی در زمینه حریم خصوصی نموده‌اند. در ایران تا این زمان قانون خاصی در زمینه حریم خصوصی تصویب نگردیده و لذا باید مطالب مرتبط با آن را از برخی مواد قانون مجازات و قوانین متفرقه دیگر جستجو کرد. البته در این خصوص لایحه‌ای توسط دولت هشتم به مجلس ارائه شد که پس از استرداد آن توسط دولت نهم، مجدداً همان متن به صورت طرح در مجلس مطرح گردید که تاکنون به تصویب نرسیده است.

کتاب حاضر در دو بخش عمده تنظیم گردیده است. در بخش اول چرائی مباحث مربوط به حریم خصوصی تحت عنوان "رویکرد نظری به حمایت کیفری" مطرح و مبانی نظری به صورت تطبیقی و موجی بررسی شده و تقسیم‌بندی نوینی بر اساس ماهیت حریم خصوصی و ابتداء غالب موارد بر اطلاعات ارائه گردیده است. همچنین تلاش گردیده با مطالعه فقه امامیه به عنوان منبع حقوق ایران اصول لازم برای تقنین استخراج گردد تا خلاءهای قانونی مرتفع شود. و از دیگر سو با مطالعه نظریات حقوق دانان آمریکائی و مقررات متنوع ایالات متحده (که به لحاظ تعدد قوانین و آراء محاکم و ساختار حقوقی خاص آن کشور وقت زیادی را به خود اختصاص داده) دامنه بحث گسترش یافته است.

در بخش دوم چگونگی و موارد حریم خصوصی بر اساس تقسیم‌بندی ارائه شده مطالعه و بررسی شده است. در این قسمت، قوانین و مقررات و احکام هریک از انواع حریم خصوصی در نظام‌های مورد تحقیق مشخص شده و در ضمن مباحث، مثال‌هایی از نظام حقوقی ایران و پرونده‌های متعددی از نظام حقوقی آمریکا نیز مطرح گردیده تا دیدگاه و زمینه مباحث جهت دقت نظر در جوانب امر توسعه یابد.

امید است تلاش حاضر بتواند برای جامعه علمی و حقوقی نظام جمهوری اسلامی و نیز مراجع تقنینی، قضائی و اجرایی آن مفید و مورد استفاده قرار گیرد. البته به‌طور

قطع این اثر علمی عاری از عیب و نقص نیست و انتقادات و پیشنهادهای اساتید، حقوق‌دانان و اهل فن می‌تواند بر غنای مطالب و تکمیل آن مؤثر واقع شود و مسلماً طرح آن موجب امتنان خواهد بود.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

فرید محسنی - زمستان ۱۳۸۹

www.ketab.ir